

Inger Norin
Utvecklingsledare
08- 1245 7798
inger.norin@ekero.se

Utredning gällande valfrihetssystem för kost inom hemtjänsten i Ekerö kommun

Dnr SN14/87-739

Bakgrund

Socialnämnden remitterade i juni 2014 till nämndkontoret social skrivelse från Alliansgruppen, *Utveckling av valfrihet vad gäller kost inom hemtjänsten* (dnr SN14/87-2), för beredning. I skrivelsen föreslås att nämndkontoret återupptar ärende från 2009 för utredning gällande matleveranser från olika restauranger i Ekerö kommun.

Frågan om valfrihet av kost inom äldreomsorgen med fokus på matkonceptet i äldreboendena i kommunen redovisades i PM för socialnämnden hösten 2011, *Utveckling av kvalitet och valfrihet av kost inom äldreomsorgen* (dnr SN11/105-739).

I PM:et framgår att de äldreboenden som drivs av kommunen och som också ansvarar för tillagningen av matlådor till personer i ordinärt boende, vid denna tidpunkt hade en maträtt att välja vid lunch och middag. Det fanns intresse och tankar kring att utveckla måltidskonceptet ytterligare.

Den privata utföraren för Kullen erbjöd då som nu två rätter att välja mellan, vilket är ett krav i tjänsten för upphandlingen. Maten lagas av en underleverantör och levereras till Kullen.

Det uppdrag nämndkontoret nu har är att undersöka möjligheten att införa valfrihetssystem enligt LOV för kost inom hemtjänsten samt återkomma till nämnden med förslag på åtgärder.

Matleverans i Ekerö kommun

Tjänsten matlådor i ordinärt boende, som i Ekerö kommun kallas matleverans, är en biståndsbeslutad insats enligt socialtjänstlagen (SoL). Tillagningen av matlådor sker i kök som drivs i kommunal regi (Ekgården och Färingsöhemmet). En rätt per måltid erbjuds och hämtas av hemtjänstföretagen för transport hem till den enskilde.

Frågan om möjligheten att utöka valfriheten till två rätter har varit aktuell länge men omöjliggjorts med hänvisning till produktionskökens kapacitet. En förnyad förfrågan har gjorts till intern produktion om möjligheten att tillaga två lunchrätter att välja mellan för brukarna. Produktionsenheten beskriver intresset att öka variationen men detta hindras alltjämt av kapacitetshinder som inte möjliggör ytterligare utökning i befintliga kök, se bilagt PM från produktionschef (dnr SN14/87-3).

Ansökan om matleverans görs till kommunens biståndshandläggare inom Äldreomsorgen. Handläggningen av ansökan sker genom sk *förenklad biståndshandläggning*, dvs tjänsten matleverans ingår i serviceinsatser tillsammans med städning, tvättning och inköp. Förenklad biståndshandläggning erbjuds den som är över 75 år.

Den enskilde betalar en fast kostnad per matlåda om 49 kronor. Kostnad för leverans tillkommer, en rörlig avgift beroende av årsinkomst och om man har flera insatser i hemmet, dock maximalt 955 kronor per månad. I beställningen från biståndshandläggare till hemtjänsten beviljas fem timmar per månad för transporttid som beställaren faktureras av utföraren.

Valfrihetssystem gällande mat i ordinärt boende

Nämndkontoret har undersökt ett större antal kommuner i landet vad gäller innehåll och utförande av tjänsten. Variationen vad gäller kommunernas lösningar är begränsade. Det mest förekommande är att i egna kommunala kök, likt Ekerö kommun, tillaga mat som förpackas i matlådor och sedan levereras av hemtjänsten till den enskilde.

Kommuner som infört LOV för matleveranser

Såvitt nämndkontoret kunnat erfara finns det fyra kommuner, Östersund, Ängelholm, Jönköping och Örebro, som infört någon form av valfrihet enligt LOV (lagen om valfrihetssystem) gällande leverans av matlådor till ordinärt boende. De fyra kommunerna skiljer sig åt på vilket sätt LOV tillämpas. Gemensamt är dock att kostnaden för matlådan är satt till ett tak varav brukaren betalar en av kommunen fastställd avgift för matlådan och kommunen betalar mellanskillnaden till producenten. Kostnad för transport och kostnad upp till taket, faktureras

kommunerna och varierar mellan 40 kronor och 63 kronor per leverans. Den enskilde beläggs med en administrativ avgift för matlådan med i genomsnitt fem kronor.

Ingen av kommunerna har genomfört någon uppföljning av insatsen.

Östersund

Östersund införde 2010 LOV på leverans av mat till hemmet. Kommunen har tre kök/restauranger som är godkända producenter av matlådor. De godkända företagen tillagar maten och levererar den till en av kommunen upphandlad distributör som sedan kör hem maten till den enskilde. Maten är kyld och levereras två gånger per vecka till hemmet. Det finns en rätt per dag och kök/restaurang att välja mellan. Anpassad kost/specialkost går inte att beställa.

Tjänsten ingår inte i den förenklade biståndshandläggningen.

Ängelholm

Kommunen har LOV för matleverans såtillvida att de hemtjänstföretag som är godkända utförare enligt LOV även kan ansöka om att bli matproducenter tillika distributör till den enskilde. Antingen har företagen egna kök eller en underleverantör och ska kunna erbjuda två rätter att välja mellan vardagar och ska levereras varm. Anpassad kost/specialkost går inte att beställa.

Tjänsten ingår i den förenklade biståndshandläggningen.

Jönköping

Matproducenter av portionsmat kan sedan i maj i år ansöka hos kommunen att bli godkända enligt LOV. Kommunen upphandlar i två kategorier, varm mat och kyld mat. Matproducenten ska själv kunna leverera maten hem till den enskilde. Anpassad kost/specialkost ska kunna beställas samt två valbara rätter till lunch vardagar.

Tjänsten ingår inte i den förenklade biståndshandläggningen.

Örebro

Kommunen införde tjänsten enligt LOV i mitten av augusti 2014 och avser tillagning och hemleverans av lunchlådor, varma eller kylda alla dagar i veckan. Matproducenterna kan välja att ansöka om ett eller flera områden i kommunen och ska själva kunna leverera maten till den enskilde. Det ska finnas två rätter att välja mellan varje dag. Anpassad kost/specialkost går inte att beställa.

Tjänsten ingår inte i den förenklade biståndshandläggningen.

Sammanfattning av alternativ för matleverans i andra kommuner

I vissa kommuner där kapaciteten i de egna kommunala köken är begränsad, har man valt att upphandla tjänsten matleverans enligt LOU (lag om offentlig upphandling). Upphandlingen avser då en matproducent som tillagar och levererar matlådor till det kommunala köket för vidare transport av hemtjänsten.

Solna erbjuder personer i ordinärt boende en så kallad matcheck vilket innebär att hemtjänsten handlar önskad mat vid valfri restaurang. Tjänsten ingår inte i den förenklade biståndshandläggningen.

Det finns andra kommuner som har diskuterat frågan om att införa LOV för matleverans men beslutat att inte gå vidare i frågan då det i vissa fall bedömts alltför kostnadsdrivande och dels på grund av oklarheten vad gäller om matleverans ryms inom valfrihetssystemet (LOV). Som alternativ har kommunerna valt att låta kommunernas egna kök bredda sitt utbud för att på så sätt öka valfriheten och variationen för den enskilde.

I Sollentuna har man precis som i Ängelholm krav på att hemtjänstutföraren genom egna matproducenter ska kunna leverera matlåda. Sollentuna upplever dock att det verkar finnas svårigheter för utförarna att hitta matproducenter då kvantiteterna, dvs antalet matlådor per dag och hemtjänstföretag är så pass få i förhållande till lönsamhet. Detta har lett till att möjligheten för den enskilde att ha mer än en rätt att välja mellan är begränsad. Sollentuna undersöker för närvarande andra alternativ.

I Malmö finns måltidsservice sedan slutet av 2013. Det innebär ett koncept med flera delar som avser kost i ordinärt boende. Den enskilde kan efter ansökan och biståndsbedömning, få hjälp och stöd i planering av måltider/inköp, mat hemlevererad från restaurang/ café i närområdet eller få hjälp av hemtjänsten med enklare matlagning i hemmet. Malmö erbjuder även möjligheten att med hjälp kunna gå ut och äta en gång i veckan. Hemleverans av mat sker genom att den enskilde själv betalar vad det kostar för köpet av mat och en tillkommande serviceavgift till kommunen om 2 % av nettoinkomsten per år. Staden/beställaren betalar hemtjänsten för *tiden* för avhämtning och leverans. Tjänsten ingår inte i den förenklade biståndshandläggningen.

Flera kommuner har valt att ta bort insatsen leverans av matlådor till ordinärt boende helt och hållet då man bedömer att behovet ska kunna tillgodoses på annat sätt, bl.a. genom inköp av färdigmat.

I några kommuner, däribland Lund, Helsingborg och Sala, finns det företag vars affärsidé är att producera matlådor till äldre och personer med funktionsnedsättning. Den enskilde vänder sig själv eller med hjälp av hemtjänsten till företaget och betalar och hämtar matlådor.

Juridiska aspekter

Mat som tjänst eller produkt

Frågan om möjligheten att tillämpa LOV för matleverans till ordinärt boende har diskuterats med upphandlingsfunktionen med avseende på om matleveranser är förenliga med valfrihetssystemet (LOV). Det är klarlagt att valfrihetssystemet tillämpas på *tjänster som utförs* och matlåda som sådan är inte att betrakta som en tjänst utan en produkt och bedöms därmed inte falla inom ramen för LOV. Däremot är *leveransen* av matlådan en tjänst och kan faller därigenom inom ramen för LOV.

Slutsatser

144 personer är idag beviljade matleverans i Ekerö kommun varav ett trettiootal beviljats insatsen genom förenklad biståndshandläggning.

Det kan konstateras att tjänsten matleverans såsom den tillämpas idag är förenlig med LOV. Däremot är matlådan en produkt och den ingår inte i LOV.

Vidare är det ett rimligt antagande att få företag skulle anse det lönsamt att ansöka om att bli matproducent/leverantör i kommunen då kvantiteterna är begränsade. LOV innebär att den enskilde väljer utförare varför det inte går att garantera en volym för uppdraget.

Däremot kan kommunen, vilket ovan också redovisats, på annat sätt verka för att åstadkomma valfrihet vad gäller alternativa maträtter – antingen genom upphandling av matleverantör (LOU) eller genom utökning av kapaciteten i kommunens egna kök. Kapacitetsfrågan i de egna köken kan hanteras genom utbyggnad av Ekgårdens kök eller genom samordning med andra produktionskök i kommunen. Genom det nya särskilda boendet i Stenhamra ökar också kapacitetsutrymmet för att möjliggöra valfrihet mellan flera rätter.

Vägvalet av alternativ för att öka valfriheten behöver studeras närmare med avseende på kostnader, effektivitet, ”leveransprocesser” mm.

Lena Burman Johansson
Chef Nämndkontor Social

Inger Norin
Utvecklingsledare